

ՀԱՅԵԿԱՅ

Հացեկաց,
Երկինքըդ իմ հողույս վերեւ չըջրած
Սկիհ մըն է հըրակայլակ դինիով,
Աղօթարանն երբ կը բացուի լուսաթով:

Հացեկաց,
Երբ կը վառի խունկով արդար միջօրէն,
Պարտէզներուդ անմահաբոյր վարդերէն
Սուրբին համար փառքն իր պսակն է հիւսած:

Հացեկաց,
Գիշերըդ բաց մատեան մըն է սխրագին,
Ուր դրոշմած է Մէկը երգումն իր սրտին
Խորհրդաշունչ աղօթքի մէջ կրկնւած:

Հացեկաց,
Հող սրբենի, որուն ծոցէն բարձրացան
Լոյս անտառներ թռչուններով ծիածան,
Եւ հեղեղներ գարուններով լուսարբած:

Քարերուդ վրայ Սուրբի մը ձեռքն է փորած
Անջնջելի պատկերը լոյս հանճարին.
Խնկամանիդ մէջ հողինքը կ'այրին
Հայրենիքի սիրոյն համար ըստեղծուած.
Հացեկաց...

ՄԱՐՄԱՇԵՆԻ ՎԱՆՔԸ

Եթէ տրուէր ինծի բախտէն կամ Աստուծմէ՝
Առանձնանալ, յոգնած կեանքի տեսիլներէն,
Ես կ'ընտրէի հընակերտ վանքը Մարմաշեն՝
Որ դարաւոր գեղեցկութեան հանգրուան մ'է:

Հոն, յուշերուս մատեանը բաց՝ պիտ' ըլլայի
Քարէն բըղխած ըստուերներէն մէկը խոնարհ.
Կամ սրբաշող կերոնին բոցը ոգեւար՝
Որ աղօթքի մը շունչին մէջ կը նըւաղի:

Լուսադրիւրէն սափոր մը ջուր պիտի բաւէր.
Կանթեղ մը իւր ձիթէնիէն, ափ մը ցորեն,
Որ լիանար հողիս բոլոր վայելքներէն.

Եւ օր մըն ալ, երբ հասնէր ժամը մահաբեր,
Շարականի վերջին վանկին հետ ոսկելար
Քարէն բըղխած խոնարհ ըստուերն անհետանար...

ԱՐՄԵՆ ԵՐԿԱԹ

• Գ Ր Ա Ն Օ Ս Ա Կ Ա Ն •

A Catalogue of the Armenian Manuscripts in the Chester Beatty Library in Dublin, Eire. By Miss Sirarpie Der Nersessian. Լաթակազմ, քառածալ: Ա. հատոր, բնագիր էջ 44+216. Բ. հտ. 67 նկարներ, մէկ դունաւոր: Տըպլին, 1958:

Ձեռագրական այս հաւաքածոն, որ մեծ թիւէ մը չի բաղկանար, այսպէս արժանացած է ցուցակագրական հրատարակութեան մը, որ սովորական չէ մեր իրականութեան մէջ:

Հաւաքածոն կը պարունակէ 67 դրչադրական եւ մանրանկարչական նիւթեր. որոնցմէ մէկը՝ թիւ 555, կը բաղկանայ երկու տարբեր Աւետարաններէ, և թիւ հատը՝ մէկ կամ աւելի մանրանկարաւ թերթերէ, հատ մը՝ թիւ 560՝ պակասաւոր դրչագրէ: Պարունակութենէ աւելի՝ մանրանկարչութեան եւ գեղագիտական նպատակով եղած այս հաւաքածոն ունի 34 Աւետարաններ. իսկ մնացեալները են Շարական, Յայտնաւորք, մէկ Մաշտոց, 18րդ դարեան երկու համայն, պատմական մէկ դրչագիր մը, 1777 թուականէն Սամուէլ Անեցիի պատմութիւնը, որ շարունակուած է մինչեւ 1352 թուականը: Ասիկա գրուած է Կ. Պօլիս, Նիկողայոս դրչէն, տեղւոյն Զաքարիա պատրիարքին համար:

Անմիջապէս ըսենք, որ հակառակ բաղմամբ հրատարակութեան՝ ցուցակը գոհացուցիչ չէ կարելի նկատել, պարզապէս անոր համար՝ որ միայն անգլիերէն թարգմանութիւնները տրուած են ձեռագրաց յիշատակարաններուն: Որքան որ ցուցակագիրը եղած է խղճամիտ, եւ ջանացած է իր լաւագոյնը տալ, այսուհանդերձ կարելի չէ ուրանալ որ թարգմանաբար տրուած յիշատակարանները գոհացուցիչ չեն կրնար ըլլալ ապագայ ուսումնասիրողին: Եթէ կարելի չէր՝ տպագրական գործնական պատճառներով՝ ներկայ

անգլիերէնին յարակից զնեւ նաեւ յիշատակարաններուն հայերէն բնագիրները, եւ կը խորհիմ որ դժուար պիտի չըլլար նոյն ծաւալով այլուր տպագրել տալ, օրինակ Ս. Ղազար, եւ յետոյ հայերէն տրւագրուած պրակները կարելի էր աւելցնել ամբողջ հրատարակութեան:

Այսուհանդերձ Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան կատարած է լաւ գործ մը: Կրքած է ընտիր ուսումնասիրութիւններ կըցել իւրաքանչիւր ձեռագրի, մանաւանդ անոր գեղագիտական գնահատութեան եւ պատմութեան մասին: Կան պակասներ, օրինորդին կամքէն անկախ, որոնք կու գամ հոս աւելցնել:

Թիւ 555 Աւետարանին համար կ'ըսէ, որ «12րդ եւ 14րդ դարերէն, բաղկացած է երկու տարբեր թուականէ հատակոտոր դրչագիրներէ»: Ասոր առաջին, կամ ինչպէս օրինորդը կ'ըսէ՝ հին մասը, ունի եօթը թերթ, իսկ երկրորդ մասը 137 թերթ: Առաջին մասը ըստ գիտնական օրինորդին գրուած է «12րդ դարուն, գրիչ Յակոբէ Ապրէլուսի համար»: Այս առաջին կամ հին նշանակուած մասը նախապէս մաս կը կազմէր Ապրէլուսի Ս. Թովմայի վանքին դրչագիրներուն եւ կը կրէր թիւ 17: Գրքուած է Կարսի մօտ Գողթա գիւղը, Յակոբ դրչէն, Ապրէլուսին եւ կնոջ Խեր Խաթունի համար, 1297ին: Ուրեմն սխալ է գրչագիրը 12րդ դարուն վերագրել եւ պէտք է նշանակել 13րդ դարու վերջին:

Թիւ 555ին երկրորդ մասը ցուցակագիրը նշանակած է «14րդ – 15րդ դարերէն, գրուած Թանկ Խաթունի համար»: Այս ալ մաս մըն է Ապրէլուսի նոյն վանքին թիւ 18 Աւետարանին, որ գրուած է «բաղմամեղ եւ անարժան սուտանուն Կարապետ կրանաւոր»է 1358ին. դժբախտաբար տեղ չէ նշանակուած, հաւանաբար յիշատակարանին պակասող մասին պատճառաւ: Ուրեմն այս հատակոտորին ալ ժամանակը ճշգրտած կ'ըլլայ այսպէս:

Թիւ 557ը նշանակուած է 13րդ դար: Գրչութիւնը սակայն իր երկաթագիր ձեւով 12րդ դարէն ուշ չի կրնար ըլլալ: Ար-